

**СТАНОВЛЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ
РЕСПУБЛІКИ ТА МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ
(1918–1923 рр.)**

Галина ГЛАДКА

*ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»,
кафедра українознавства та філософії, вул. Галицька, 2, 76018, м. Івано-
Франківськ, Україна
e-mail: ulana-mail@email.ua*

Стаття розкриває діяльність Андрея Шептицького в період становлення ЗУНР. Акцентується увага на розвитку духовності і значення Єпископа Андрея Шептицького в процесах становлення та подальшого розвитку греко-католицької церкви та захисту інтересів греко-католицьких священиків, особливо тих, що прийняли рішення підтримувати новостворену державу ЗУНР. У статті відображено посередницьку роль Митрополита Андрея Шептицького у період Першої світової війни 1914–1918 рр. Відображено відношення митрополита і його дипломатична діяльність; занепокоєння роботою місією Бартеlemi на території Галичини. Висвітлено ставлення до країн, з урядами яких керівництво ЗУНР повинно співпрацювати та показано вплив на негативну відповідь диктатора Є. Петрушевича на союз із С. Петлюрою. Досліджено доручення А. Шептицького провести нараду духовенства у Станіславі. 7-8 травня 1919 р. більше 200 священиків прийняли ухвалу самовіддано працювати й захищати незалежність ЗОУНР.

Ключові слова: *Андрей Шептицький, ЗУНР, державність.*

Статья раскрывает деятельность Андрея Шептицкого в период становления ЗУНР. Акцентируется внимание на развитии духовности и значения Епископа Андрея Шептицкого в процессах становления и дальнейшего развития греко-католических церкви и защиты интересов тех служителей церкви, кто принял решение поддерживать только что созданное государство. В статье отобразена посредническая роль Митрополита Андрея Шептицкого в период Первой мировой войны 1914–1918 гг. Отображено отношение митрополита и его дипломатическая деятельность; обеспокоенность работой миссией Бартеlemi на территории Галичины. Отражено отношение к странам, с правительствами которых руководство ЗУНР должно сотрудничать и показано влияние митрополита Андрея Шептицкого на негативный ответ диктатора С. Петрушевича на союз из С. Петлюрой. Исследовано поручение А. Шептицкого провести совещание духовенства в Станиславе. 7-8 мая 1919 г. более 200 священнослужителей приняло постановление самоотверженно работать и защищать независимость ЗОУНР.

Ключевые слова: *Андрей Шептицкий, ЗУНР, государственность.*

The article exposes activity of the Bishop A. Sheptytskyi in the period of becoming of the Western-Ukrainian People's Republic (WUPR). Attention is accented on development of spirituality and value of Bishop A. Sheptytskyi in becoming and further development of Greco-

catholic church and defence of interest of Greco-catholic priests, especially those that made decision to support the accrued state. Social and political activity of metropolitan A. Sheptytski in 1918-1923 assisted the further fight of the Ukrainian people for the political, national and cultural and religious rights. A metropolitan A. Sheptytskiy one of most prominent figures of the new history of Ukraine, that resulted the continuous semi-centennial labour in the revival of consciousness of the Ukrainian people these twenty-four hours. A. Sheptytskiy is the prime example of that and one man can change motion of history. He was able to become a link that was able to find an equilibrium between western and east churches and to support her to defend simultaneously the ideas of proceeding in the Ukrainian state system and to care of development of the Ukrainian culture. In the conditions of Polish occupation of Galicia, cardinal divergences between the governments of WUPR and UPR, further hope of Galicia on justice of the decision, what radiated bolshevist expansion, a metropolitan gave A. Sheptytskiy it a shot the Entente of their question and danger by force the authority to find support at the Apostolic throne and other countries of Europe and America. The three-year trip of Metropolitan pursued westward, humanitarian and political aim. for a metropolitan A. Sheptytskiy first, had to account to the dad to Benedict XV about activity of greco-catholic church and personally to know about the state of greco-catholic church arrival abroad; secondly, Metropolitan of to hope to get from the Ukrainian diaspora the material help of offering first world and Polish-Ukraine wars; thirdly, and, presumably, more main all, he tried to obtain in a fight confession of independence of WUPR, identifying oneself with the diplomatic action of government of Y. Petrushevyc in Paris.

Keywords: *A. Sheptytskiy, the Western-Ukrainian People's Republic (WUPR), state system.*

Митрополит Андрей Шептицький – одна з найвизначніших та найнеординарніших постатей новітньої історії України, яка своєю безперервною піввіковою працею привела до відродження самосвідомості українського народу цієї доби. Андрей Шептицький є яскравим прикладом того, що і одна людина може змінити хід історії. Він зміг стати тією ланкою, яка змогла знайти рівновагу між західною і східною Церквами і її підтримувати; відстоювати одночасно ідеї відновлення Української державності та піклуватись про розвиток української культури.

Щодо пастерської та громадської діяльності митрополита Андрея Шептицького, то за роки незалежності України з'явилося чимало статей, наукових розвідок та дисертаційних досліджень присвячених цій неоднозначній особистості в період становлення Західно-Української Народної Республіки. Серед них можемо відмітити наступних авторів І. Андрухів, О. Лисенка, І. Пилипіва, С. Гнота, Я. Заборовського,

Р. Делятинського, П. Каменського, І. Черновола, Я. Біласа, Л. Гентош та інших¹.

Восени 1918 р. очевидним став розпад ослабленої війною Австро-Угорської імперії. Враховуючи існуючі претензії поляків на територію Галичини, першочерговим завданням українського парламентського представництва стало здійснення підготовки до перебрання влади в краю. З його ініціативи 18-19 жовтня 1918 р. у Львові відбулась конституанта – «представницьке зібрання (близько 500 осіб) українських послів до парламенту та крайових сеймів Галичини і Буковини, єпископату, делегатів українських партій...»².

Митрополит Шептицький як член Палати Панів віденського парламенту, взяв участь у цій політичній нараді. Внаслідок довготривалих дебатів конституанта проголосила себе Українською Національною Радою з повноваженнями парламенту та ухвалила статут. Опираючись на право самовизначення народу, Українська Національна Рада проголосувала за створення незалежної Української Держави у межах Австро-Угорщини. 21 жовтня у великому залі Народного Дому відбулася чергова нарада Української Національної Ради. Митрополит Андрей брав участь в обговоренні питань надання населенню «загальних конституційних прав» та «безпеки національно-культурних прав меншостей»³.

Ще напередодні проголошення Української держави греко-католицька ієрархія рішуче стала на українську сторону. Свідченням цього є факт відмови Митрополита на пропозицію маршалка галицького сейму Незабитковського увійти до складу польсько-української комісії у Львові, «яка тимчасово урядувала б аж до винесення вироку союзними державами і зашкодила б кровопролиттю»⁴. А в процесі розбудови новоутвореної ЗУНР

¹ Ігор Андрухів, Олександр Лисенко, Ігор Пилипів. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія. – Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. 500 с.; Соломія Гнот. Митрополит А. Шептицький і розвиток національної культури Галичини в міжвоєнний період // Історія релігій в Україні. Праці XII міжнародної наукової конференції (Львів, 20-24 травня 2002 року). Книга 1. Львів: Логос, 2002. С. 113-117; Ярослав Заборовський Митрополит Андрей Шептицький: нарис про життя і служіння Церкві та народові (1865–1944 рр.) – Івано-Франківськ, 1995. 64 с.; Руслан Делятинський. Історія Станіславської єпархії (1885–1900 рр.). – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2001. 96 с.; Петро Каменський. Митрополит Андрей Шептицький і суспільно-політичні рухи в Галичині на початку ХХ століття // Культура народів Причорномор'я. 2004. №56. С.21 – 26.; Ігор Черновола І. Митрополит Андрей Шептицький у спогадах Олександра Барвінського // Київська церква. 2001. №2-3. С.287 – 293. ; Ярослав Білас. Митрополит Андрей Шептицький і проблеми національно-визвольного руху українців: Дис. канд. іст. наук: 09.00.11 / Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (Відділення релігієзнавства). - Київ, 2003. 18 с.; Ліліана Гентош. Митрополит Шептицький: 1923-1939. Випробування ідеалів. - Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. 596 с.

² Микола Литвин, Кім Науменко. Історія ЗУНР. Львів: Інститут українознавства НАНУ: Видавнича фірма «Олір», 1995. С. 28.

³ Українське слово. Львів. 1918. 20 жовтня.

⁴ Густав Цвенгрош. Митрополит на сторожі держави // Літопис Червоної Калини. 1994. №1-3. С.3.

уніатські священики очолювали б повітові ради на місцях, що «слід вважати визнанням ролі греко-католицького духовенства як з боку простолюдю, так і з боку українських урядовців»⁵.

Після того, як українські збройні формування застосували в боях артилерію, до митрополита Шептицького, який 1914 р. вміло здійснив роль посередника між польською та українською сторонами, приватно звернувся граф Пінінський. Боячись проявів анархії та грабунків у Львові, він прохав митрополита Андрея обговорити це питання з членами Національної Ради «і причинитися тим способом до зачаття переговорів»⁶. А. Шептицький завжди був прихильником мирного вирішення всіх виникаючих проблем. Тому 12 листопада 1918 р. надіслав листа до Делегації Національної Ради у Львові, в якому наполегливо рекомендував приступити до переговорів за «пацифікацію Львова», оскільки місту грозить «катастрофа»⁷.

16 листопада митрополит Андрей, продовжуючи посередницьку місію, звернувся до воюючих сторін із листом, в якому закликав піти на взаємні поступки, щоб повернути «нашому місту та всім мешканцям так бажаний мир...»⁸.

Усвідомлюючи, що політичні симпатії Антанти належать Польщі, а не новоутвореній ЗУНР, митрополит Андрей намагається заручитися підтримкою голови французької коаліційної місії в Яссах маркіза де Беллоу. В листі до нього від 25 листопада 1918 р. Шептицький доводив, що приєднання Галичини до Польщі є неоправданим. І якщо галицькі українці не воювали на стороні Антанти, то ця обставина, на його думку, повинна компенсуватися тим, що «українці в армії російській проливали кров для справи Антанти»⁹.

Проблема польсько-української війни не залишилася поза увагою Апостольського престолу. Для досягнення порозуміння між сторонами апостольський візитатор у Польщі монсіньйор Ахілль Ратті надіслав 27 грудня 1918 р. листа до архієпископа Більчевського і митрополита Шептицького у Львові з проханням Папи «ужити спільні акції» для припинення братовбивчої війни¹⁰. Три дні після отримання листа зволікав Шептицький із візитом до Більчевського. Пізніше Митрополит визнав, що

⁵ Олег Єгрешій. Греко-католицьке духовництво в умовах ЗУНР: роль у формуванні органів влади, творенні українського війська // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С.207.

⁶ Микола Литвин, Кім Науменко. Цит. праця. С. 47.

⁷ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІАЛ).Ф.408. Спр. 574. Арк. 4.

⁸ Олекса Кузьма О. Листопадіві дні 1918 р.-Львів, 1931.- С.343.

⁹ Державний архів Львівської області (ДАЛО). Ф.1 Спр. 10.Арк.29.

¹⁰ Там само.

його затримка у виконанні рекомендацій папи Бенедикта XV пояснюється політичними мотивами: по-перше, Шептицький був переконаний, що листа слід було адресувати до варшавського і київського урядів (1 грудня у Фастові було укладено попередній договір про злуку між ЗУНР та УНР), а не до єпископів, тобто, вирішувати питання на державному рівні; по-друге, на його думку, «посередником між Апостольською Столицею та Україною в даний момент є віденський нунцій», а не посол Ватикану в Польщі¹¹. Отже, доручивши А. Ратті звернутися у справі порозуміння, Апостольська Столиця тим самим, вважав Митрополит, визнавала приналежність західноукраїнських земель до Польщі. Тому – то лист Апостольського візитатора він погодився опублікувати тільки після того, як це зробив польський єпископат. Польська сторона по-своєму розцінила патріотизм Шептицького, зазначаючи, що як духовна особа митрополит Андрей мав би перш за все виконати волю Папи; але, як політик, він вважав, що папське доручення надійшло до нього не тими шляхами, які він вважав оптимальними¹².

Зустрічі митрополита Шептицького з архієпископом Більчевським, які відбулися 30 грудня 1918 р. і 18 січня 1919 р., було присвячено обговоренню питань «припинення воєнних дій, зокрема, про видання відозви до командування воюючих сторін, обмін військовополоненими та створення офіційної делегації, яка розпочала б акцію примирення»¹³.

Претензії польських військових кіл до греко-католицького духовенства висловив на початку січня 1919 р. генерал Розвадовський. У відкритому листі до А. Шептицького (5 січня опублікований в «Gazecie Porannej») він звинуватив клір у потуранні актів насильства, здійснюваних українцями проти польського населення та розпалюванні національної ворожнечі. У відповідь на прохання генерала вплинути на духовенство відповідним листом, Митрополит аргументував свою відмову тією обставиною, що факти обвинувачення йому не відомі. «А навіть якби я про них знав, – писав він, – то, формуючи, згідно з відомим принципом, остаточне судження, повинен би вислухати і другу сторону»¹⁴.

З ініціативи Паризької мирної конференції з кінця січня 1919 р. у Львові перебувала «комісія держав Антанти під проводом французького генерала Бертелемі, зложена з представників Франції, Англії, Америки,

¹¹ Там само

¹² Там само.

¹³ Орест Красівський О. За українську державу і церкву. Громадська та суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького в 1918-1923 рр. Львів, 1996. С. 12

¹⁴ Cit. on: Korolevsky S. Metropolitan Andrew (1865-1944). L'viv: Stauropegion, 1993.- P.502.

Італії»¹⁵. 13 лютого 1919 р. А. Ратті від імені Папи надіслав другого листа до митрополита Шептицького (за два дні до початку Вовчухівської операції). Цей лист дає підставу стверджувати, що Митрополит був занепокоєний перебігом початку роботи комісії Бертелемі. Свідченням цього є його лист папі Бенедикту XV від 24 січня 1919 р., про який згадує А. Ратті. Шептицький, виявляючи розчарування щодо світських чинників, висловлював «тривожні зауваження» у справі українсько-польського конфлікту та закликав Папу «винести справедливий вирок» воюючим сторонам»¹⁶. Проте, Бенедикт XV не володів прерогативою вирішувати міждержавні суперечки. Тому, «намагаючись просувати мир усіма допустимими способами», Святий Отець, як повідомляє Апостольський візитатор, залишає мирному конгресу вирішення політичних, національних і територіальних питань¹⁷. 25 червня 1918 р. країни Антанти надали Польщі можливість тимчасової окупації Галичини до вирішення її політично-правового статусу.

Воєнні події 1918-1919 рр. стали важливим випробуванням як для всієї галицької спільноти, так і для греко-католицької церкви. Інкримінуючи греко-католицькому духовенству «антипольську пропаганду», польська влада розпочала проти кліру «репресії та терор»¹⁸. Митрополит Шептицький був ізольований польською міською владою у своїх палатах. У святоюрській резиденції «зробили обшук і вилучили особисту кореспонденцію»¹⁹. Польські військові власті навіть не дозволили йому поїздки до Станіслава, де Митрополит «хотів урочистим Богослужінням відзначити свій 20-річний ювілей єпископської діяльності»²⁰.

Також під постійним наглядом перебував перемишлянський владика Й. Коциловський. Упродовж 1919 р. вивезено вглиб Польщі 375 священників, 44 ченців, 41 черниць і 6 кандидатів духовного стану²¹.

Протест митрополита Андрея вилився у листі від 26 червня 1919 р. до маршала Пілсудського. Розкриваючи важке становище українського населення, спричинене зловживаннями польської влади, автор наголошував, що така «фальшива» політика збільшує «уже і так велику прірву, відділяючу

¹⁵ Михайло Лозинський. Галичина на мировій конференції в Парижі. Кам'янець, 1919.- С.8.

¹⁶ Цит. за: Цвенгрош Г. Апостольський престол і митрополит Андрей Шептицький.- Львів, 1991.С. 18.

¹⁷ Там само

¹⁸ Орест Красівський. Цит. праця. С. 13.

¹⁹ Юрій Перейда. Апостол церковного єднання.- Львів: Свічадо, 1994.- С.27.

²⁰ Ігор Андрухів, Олександр Лисенко, Ігор Пилипів. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія.- Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. С.155.

²¹ Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття.- К.: Український письменник, 1994.- С.382.

українців від поляків»²². Турбуючись також долею кліру, А. Шептицький клопотав про звільнення ув'язнених греко-католицьких священиків.

Митрополит розраховував на позитивне вирішення прохання, оскільки сам, уже перебуваючи у захопленій поляками святоюрській резиденції, не залишився байдужим до факту ув'язнення українцями понад тридцяти священиків латинського обряду. У листі до голови Державного Секретаріату Сидора Голубовича від 27 лютого 1919 р. він «усилено» наполягав на «випущенню на волю інтернованих парохів», а також «позволити для них повернутися на їх посади»²³. Уже 9 березня священиків звільнено і вони змогли приступити до виконання душпастирських обов'язків.

У руслі державотворчих прагнень українців А. Шептицький доручив єпископу Г. Хомишину провести нараду духовенства у Станіславі. 7-8 травня 1919 р. більше 200 священиків прийняли ухвалу самовіддано працювати й захищати незалежність ЗОУНР²⁴.

З боєм сприймаючи біду свого народу, митрополит Шептицький та єпископи Коциловський і Хомишин торкалися помилок, допущених керівництвом ЗУНР. «Здається, – писали вони, – що терпимо і через тих, що більше дбали про свою наживу, чим про добро народу, що не уміли для загального добра пожертвувати власну користь...»²⁵. Наприкінці листа єпископи висловивили глибокий жаль за «найблагородніших наших синів, що впали в обороні вітчизни»²⁶.

Уболіваючи за долю ЗУНР, Митрополит не залишався байдужим до питання, з урядами яких країн керівництво ЗУНР повинно співпрацювати. Коли у липні 1919 р. уряд Радянської України та керівництво Червоної Армії запропонували Є. Петрушевичу заключити союз, який передбачав розрив з С. Петлюрою та створення спільної армії для боротьби з поляками, саме категорична позиція А. Шептицького вплинула на негативну відповідь диктатора. Дізнавшись про саму можливість переговорів із урядом Раковського, митрополит Андрей передав через Л. Цегельського депешу Є. Петрушевичу, в якій заявляв: «Ніякого контакту, а тим більше єдиного фронту з більшовиками бути не може. Той, хто підтримує цей контакт і

²² Cit. on: Koko E. Metropolita Andrzej Szeptycki a panstwo polskie w latach (1918-1939)// Metropolita Andrzej Szeptycki. Materiały z sesji naukowej pod redakcją Tadeusza Stegnera. - Gdansk: Stepan design, 1995. - P.57.

²³ ЦДІАЛ. - Ф.408. - Спр. 574. - Арк. 6.

²⁴ Василь Марчук. Українська Греко-Католицька Церква: історичний нарис. - Івано-Франківськ: Плай, 2001. С.87.

²⁵ Послання пастирське А. Шептицького, Г. Хомишина, Й. Коциловського до Всечесного духовенства і вірних. - Перемишль, 1919. - С.3-4.

²⁶ Там само. С.5

прагне утворення єдиного фронту з безбожними більшовиками, – зрадник народу і церкви»²⁷.

Тактичні непорозуміння між урядами ЗУНР та УНР призвели до укладення С. Петлюрою 21 квітня 1920 р. Варшавського пакту з поляками про спільну боротьбу проти більшовиків. Пакт передбачав також повну відмову уряду УНР від території Східної Галичини.

11 жовтня 1920 р. більшовицька російсько-українська делегація підписала з представниками Польщі прелімінарний договір у Ризі (остаточно мирний договір підписано 18 березня 1921 р.), згідно з яким передбачалося анулювати Варшавську угоду між Польщею і УНР, а західноукраїнські землі ставали приналежністю Речі Посполитої. Протест представників ЗУНР, які були присутні на Ризьких переговорах, суттєвої ролі не відіграв.

В умовах польської окупації Галичини, кардинальних розбіжностей між урядами ЗУНР та УНР, подальшої надії галичан на справедливе вирішення Антантою їхнього питання та небезпеки, яку випромінювала більшовицька експансія, митрополит Шептицький зробив спробу силою свого авторитету знайти підтримку в Апостольського престолу та інших країнах Європи й Америки. Трирічна подорож Митрополита на Захід переслідувала апостольсько-візитаторську, гуманітарну та політичну мету. А. Шептицький, по - перше, повинен був скласти папі Бенедикту XV звіт про діяльність греко-католицької церкви і особисто дізнатися про стан греко-католицьких парохій за кордоном; по-друге, Митрополит надіявся отримати від української діаспори матеріальну допомогу жертвам першої світової та польсько-української воєн; по-третє, і, мабуть, найголовніше, він намагався виборювати визнання незалежності ЗУНР, солідаризуючись із дипломатичною діяльністю уряду Є. Петрушевича у Парижі.

Суспільно-політична діяльність А. Шептицького в 1918-1923 рр. сприяла подальшій боротьбі українського народу за свої політичні, національно-культурні та релігійні права.

Список використаних джерел

1. Андрухів І., Лисенко О., Пилипів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія. – Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. 500с.
2. Білас Я. Митрополит Андрей Шептицький і проблеми національно-визвольного руху українців: Дис. канд. іст. наук: 09.00.11 / Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (Відділення релігієзнавства). - Київ, 2003. 18 с.

²⁷ Степан Томашівський С. Десять літ українського питання в Польщі. - Львів, 1929.- С.14-15.

- 3.Гентош Л. Митрополит Шептицький: 1923-1939. Випробування ідеалів. - Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. 596 с.
- 3.Гнот С. Митрополит А. Шептицький і розвиток національної культури Галичини в міжвоєнний період // Історія релігій в Україні. Праці XII міжнародної наукової конференції (Львів, 20-24 травня 2002 року). Книга 1. Львів: Логос, 2002. С. 113-117.
- 4.Делятинський Р. Історія Станіславської єпархії (1885 – 1900 рр.). - Івано-Франківськ: Нова зоря, 2001. 96 с.
- 5.Державний архів Львівської області (ДАЛО). Ф.1 Спр. 10. Арк.29.
- 6.Єгрешій О. Греко-католицьке духівництво в умовах ЗУНР: роль у формуванні органів влади, творенні українського війська // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. - С.207.
- 7.Заборовський Я. Митрополит Андрей Шептицький: нарис про життя і служіння Церкві та народові (1865 – 1944рр.). – Івано-Франківськ, 1995. 64 с.
- 8.Кам'янський П. Митрополит Андрей Шептицький і суспільно-політичні рухи в Галичині на початку ХХ століття // Культура народів Причорномор'я. 2004. №56. С.21 – 26.
- 9.Красівський О. За українську державу і церкву. Громадська та суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького в 1918 – 1923 рр . Львів, 1996. 84с.
- 10.Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931. 467 с.
- 11.Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. - Львів: Інститут українознавства НАНУ: Видавнича фірма «Олір», 1995. 368 с.
- 12.Лозинський М. Галичина на мировій конференції в Парижі. - Кам'янець, 1919. - С.8.
- 13.Марчук В. Українська Греко-Католицька Церква: історичний нарис. - Івано-Франківськ: Плай, 2001.164 с.
- 14.Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. - К.: Український письменник, 1994. - С. 382.
- 15.Перейда Ю. Апостол церковного єднання. - Львів: Свічадо, 1994. - 36с.
- 16.Українське слово. Львів.1918. - 20 жовтня.
- 17.ЦДІАЛ . Ф.408. Спр. 574. Арк.6.
- 18.Цвенгрош Г. Митрополит на сторожі держави // Літопис Червоної Калини. 1994. №1 - 3. С. 3.
- 19.Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІАЛ). Ф.408. Спр. 574. Арк. 4.
- 20.Чорновол І. Митрополит Андрей Шептицький у спогадах Олександра Барвінського // Київська церква. 2001. №2-3. С287 – 293.
- 21.Koko E. Metropolita Andrzej Szeptycki a panstwo polskie w latach (1918-1939)// Metropolita Andrzej Szeptycki. Materiały z sesji naukowej pod redakcja Tadeusza Stegnera. - Gdansk: Stepan design, 1995. - P.57.
- 22.Korolevsky C. Metropolitan Andrew (1865-1944). - L'viv: Stauropegion, 19 Korolevsky C. Metropolitan Andrew (1865-1944). - L'viv: Stauropegion, 1993. - 619p.

REFERENCES

- 1.Andruxhiv I. ., Lysenko O., Pylypiv I. Stanislavska (Ivano-Frankivska) yeparkhiia UHKTs kriz pryzmu stolit: istoryko-relihiinyi aspekt. Naukova monohrafiia. – Nadvirna:ZAT «Nadvirnianska drukarnia», 2010. 500s.

2. Bilas Ya. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i problemy natsionalno-vyzvolnoho rukhu ukrainsiv: Dys. kand. ist. nauk: 09.00.11 / Instytut filosofii imeni H. S. Skovorody NAN Ukrainy (Viddilennia relihiieznavstva). - Kyiv, 2003. 18 s.
3. Hentosh L. Mytropolyt Sheptytskyi: 1923-1939. Vyprobuvannia idealiv. - Lviv: VNTL-Klasyka, 2015. 596 s.
4. Hnot S.. Mytropolyt A. Sheptytskyi i rozvytok natsionalnoi kultury Halychyny v mizhvoiennyi period // Istoriiia religii v Ukraini. Pratsi KhII mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (Lviv, 20-24 travnia 2002 roku). Knyha 1. Lviv: Lohos, 2002. S. 113-117;
5. Deliatynskyi R. Istoriiia Stanislavskoi yeparkhii (1885 – 1900 rr.). - Ivano-Frankivsk: Nova zoria, 2001. 96 s.
6. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (DALO). F.1 Spr. 10. Ark. 29.
7. Iehreshii O. Hreko-katolytske dukhivnytstvo v umovakh ZUNR: rol u formuvanni orhaniv vlady, tvorenni ukraïnskoho viiska // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svïdomist, derzhavnist. 2009. Vyp. 18. - S.207.
8. Zaborovskyi Ya. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: narys pro zhyttia i sluzhinnia Tserkvi ta narodovi (1865 – 1944rr.) – Ivano-Frankivsk, 1995. 64 s.
9. Kamenskyi P. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i suspilno-politychni rukhy v Halychyni na pochatku KhKh stolittia // Kultura narodiv Prychornomia. 2004. №56. S.21 – 26.
10. Krasivskyi O. Za ukraïnsku derzhavu i tserkvu. Hromadska ta suspilno-politychna diialnist mytropolyta Andreia Sheptytskoho v 1918 – 1923 rr . Lviv, 1996. 84s.
11. Kuzma O. Lystopadovi dni 1918 r. Lviv, 1931. .467 s.
12. Lytvyn M., Naumenko K. Istoriiia ZUNR. - Lviv: Instytut ukraïnoznavstva NANU: Vydavnycha firma «Olir», 1995. 368 s.
13. Lozynskyi M. Halychyna na myrovii konferentsii v Paryzhi. - Kamianets, 1919. - S.8.
14. Marchuk V. Ukraïnska Hreko-Katolytska Tserkva: istorychnyi narys. - Ivano-Frankivsk: Plai, 2001. 164 s.
15. Nahaievskyi I. Istoriiia Ukraïnskoi derzhavy dvadtsiatoho stolittia. - K.: Ukraïnskyi pysmennyk, 1994. - S.382.
16. Pereida Yu. Apostol tserkovnoho yednannia. - Lviv: Svichado, 1994. - 36s.
17. Ukraïnske slovo. Lviv. 1918. 20 zhovtnia.
18. TsDIAL . F.408. Spr. 574. Ark.6.
19. Tsvenhrosh H. Mytropolyt na storozhi derzhavy // Litopys Chervonoï Kalyny. 1994. №1-3. S.3.
20. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lvovi (TsDIAL). F.408. Spr. 574. Ark. 4.
21. Chornovol I. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi u spohadakh Oleksandra Barvinskoho // Kyivska tserkva. 2001. №2-3. S.287 – 293.
22. Koko E. Metropolita Andrzej Szeptycki a panstwo polskie w latach (1918-1939)// Metropolita Andrzej Szeptycki. Materialy z sesji naukowej pod redakcja Tadeusza Stegnera. - Gdansk: Stepan design, 1995. - R.57.
23. Korolevsky C. Metropolitan Andrew (1865-1944). - Lviv: Stauropegion, 19 Korolevsky C. Metropolitan Andrew (1865-1944). - Lviv: Stauropegion, 1993. – 619 r.

Дата надходження до редакції: 26.11. 2018